

Висновки. Підсумовуючи, вважаємо, що для підтримки задовільного фінансового стану підприємства необхідна постійна його системна діагностика на основі фінансово-економічного аналізу. Фінансова стійкість бізнесу під час війни прямо залежить від стабільності зовнішнього середовища та вимагає грамотного фінансового управління й швидких реакцій на виникаючі виклики. Сьогодні бізнес працює в умовах швидкої адаптації задля збереження своєї діяльності, змінюючи цим нормативні показники фінансового стану. Війна вносить свої корективи: зростають вимоги до платоспроможності підприємства з можливістю негайного погашення боргів і швидких інвестицій у розвиток; знижується рівень нормативного показника рентабельності та оборотності підприємства; підвищуються вимоги до реагування бізнесу на нові реалії, а також зростають вимоги до безпеки персоналу, інформації, логістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998 р. № 22. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. С. 211.
2. Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку ООН в Україні, 2022. 77 с.
3. Дія. Бізнес. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в січні 2023 року. 2023. URL: <https://business.dia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna-v-sicni-2023-roku>

Юрчишена Л. В.

канд. екон. наук, доцент, доцент
кафедри фінансів і банківської справи
ДонНУ імені Василя Стуса

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Проблема фінансування закладів вищої освіти в умовах воєнного стану набуває все більшого значення, що обумовленою пріоритетністю розподілу державних видатків на оборону, фінансуванням лише захищених статей в умовах обмеженості, невизначеністю щодо розподілу бюджетних коштів на освіту. Фінансування ЗВО України у 2022 році здійснювалося у «ручному режимі» без урахування показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності, що зумовлено призупиненням дії Постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 року № 1146 «Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності» [1], яка не відновлена досі. Розширення фінансової автономії для більшості університетів є викликом через зміну фондів фінансування, невідповідність вартості навчання

здобувачів реальним витратам, скорочення рівня життя населення, масовий виїзд молоді за кордон, скорочення доходів від додаткових освітніх послуг. Усі вищезазначені аспекти актуалізують цю проблему.

Метою роботи є аналіз тенденцій зміни джерел фінансування закладів вищої освіти та визначення ключових проблем їх фінансування в умовах воєнного стану.

Основна частина. Фінансування закладів вищої освіти в Україні здійснюється за моделлю, що включає два рівні:

- макро: модель фінансування, що визначається державою, і з 2019 р. передбачає формульний розподіл коштів за показниками ефективності;
- мікро: модель фінансування формується на рівні окремого університету і включає отримання доходів від платних послуг, наукової та грантової діяльності, проектів, додаткових освітніх послуг, господарської діяльності тощо.

Характерними рисами моделі фінансування університетів є:

- роль держави у фінансуванні вищої освіти, що оцінюється показником структури державного і приватного фінансування;
- фінансування вищої освіти як функції держави, що характеризується співвідношенням видатків на вищу освіту до ВВП;
- вартість вищої освіти як відсоток витрат на вищу освіту до ВВП на душу населення.

Видатки на фінансування ЗВО України за рахунок зведеного бюджету у 2018–2022 рр. [2] мають нестійку тенденцію (рис. 1).

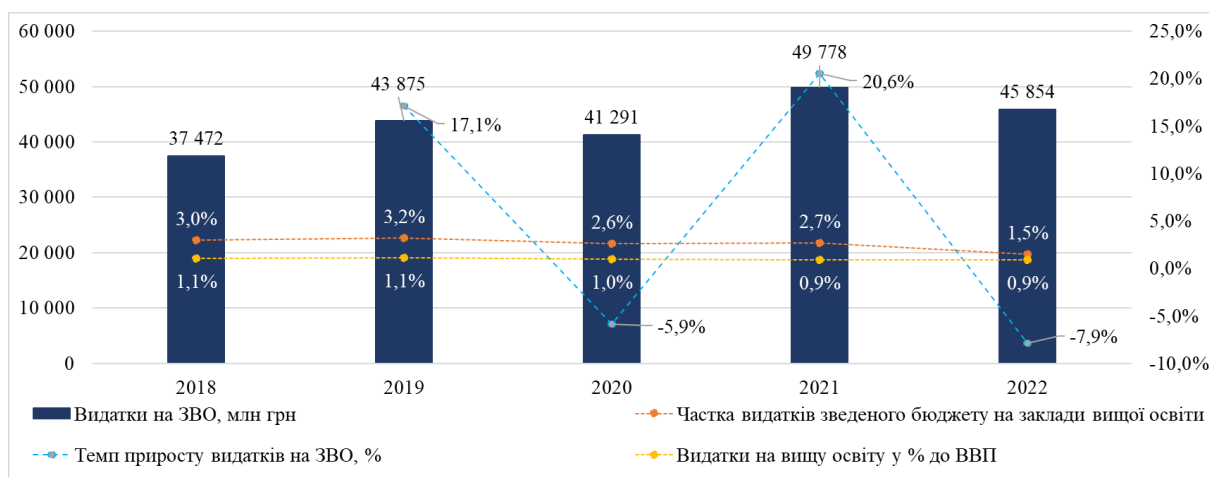

Рисунок 1 – Зміна показників фінансування закладів вищої освіти України

Лише у 2019 і 2021 році є позитивний приріст на 17,21 і 20,6 % відповідно. У 2020 і 2022 р. відбулося скорочення фінансування відносно попереднього року на 5,9 і 7,9 % відповідно. Частка видатків зведеного бюджету на фінансування ЗВО коливається на максимальному рівні 3,2 % в 2019 р. і мінімальному 1,5 % в 2022 р. Скорочення частки видатків удвічі обумовлено воєнним бюджетом України та двома секвестрами в період війни. Відповідно до ст. 78 Закону України «Про

вищу освіту» [3] визначено, що бюджетні асигнування на освіту мають становити не менше 7 % ВВП. Проте, як видно з рис. 1, в Україні наявне недофінансування майже на 6 % за період дослідження.

Отже, зазначені тенденції бюджетного фінансування підвищують пріоритетність приватного фінансування в ЗВО. Оцінюючи структуру фінансування вибірки класичних і політехнічних університетів України, спостерігаємо таку структуру джерел:

– класичні: частка бюджетно фінансування $\min = 44 \%$, $\max = 80 \%$; частка доходів від надання платних послуг $\min = 19 \%$, $\max = 54 \%$;

– політехнічні: частка бюджетного фінансування $\min = 57 \%$, $\max = 82 \%$; частка доходів від надання платних послуг $\min = 16 \%$, $\max = 37 \%$.

Неоднозначність структури фінансування та невідповідність доходів витратам університетів обумовлюють здійснення збиткової діяльності, що є характерним для більшості досліджуваних ЗВО. Так, вражає збитковість впродовж 2017–2022 рр. КНУ імені Тараса Шевченка та КПІ імені Ігоря Сікорського, який попри значний контингент здобувачів вищої освіти, здійснює збиткову діяльність. Для інших ЗВО є характерним як накопичення збитків, так і перехід у деякі періоди на прибуткову діяльність.

Оцінюючи зміни темпу приросту джерел фінансування у класичних університетах, однозначно спостерігаємо перевищення темпів приросту доходів від надання послуг над бюджетними асигнуваннями, проте невідповідність вартості навчання витратам на її реалізацію призводить до збиткової діяльності ЗВО. Тому важливо привести у відповідність плату за навчання до реальних витрат, а не демпінгувати на ринку освітніх послуг. Щодо політехнічних університетів, то для більшості спостерігається тенденція перевищення темпів приросту бюджетних асигнувань, порівняно з доходами від надання послуг. Виокремлюється лише ДУ «Житомирська політехніка», ВНТУ в 2022 р. та у 2021–2022 рр. НТУ «Дніпровська політехніка».

Висновки. Підводячи підсумки, можна виділити такі ключові проблеми фінансування університетів: скорочення бюджетних асигнувань внаслідок двох секвестрів бюджету у квітні і листопаді 2022 р. в середньому на 17,5 %; ручний режим розподілу бюджетних асигнувань між ЗВО; невідповідність вартості навчання здобувачів на контрактній формі реальним витратам на їх підготовку; зміна структури джерел фінансування університетів за умови неспівставної вартості навчання; скорочення / відсутність доходів ЗВО від додаткових освітніх послуг; непрогнозований попит потенційних абітурієнтів на освітні послуги тощо. Зазначені проблеми фінансування не є вичерпними і потребують подальшого дослідження задля визначення інструментарію мінімізації їх впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 року № 1146 «Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2019-%D0%BF#Text>
2. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua>
3. Закону України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Юздепська А. А.

здобувач ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
ДонНУ імені Василя Стуса

Поліщук Н. В.

д-р екон. наук, професор
професор кафедри фінансів і банківської справи
ДонНУ імені Василя Стуса

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Вступ. Банківська система відіграє дуже важливу роль в економіці, оскільки, на мою думку, сьогодні банківська система України є однією з найрозвинутіших елементів економічного механізму, який має складні проблеми, що виникли в умовах воєнного стану.

Мета – визначити проблеми і перспективи функціонування банківської системи України в умовах воєнного стану.

Основна частина. Під час війни повністю виправдалася довіра українців до безготівкової оплати. З перших днів війни великим завданням було забезпечення безперебійної роботи фінансових розрахунків та цифрових сервісів. Ще до війни 9 з 10 операцій за платіжними картками були безготівковими, а в умовах воєнного стану ще більшого поширення набувають безготівкові розрахунки. Війна триває, і справжні наслідки ми дізнаємося лише після її закінчення, проте банківська система України показала справжню стійкість до складних викликів в умовах невизначеності.

Початок повномасштабної війни в Україні став тестом на міцність для банківської системи. З початку війни з ринку було виведено шість банків, два з яких підпорядковувалися російським державним фінансовим установам. Банки продовжують повертати депозити та продовжують кредитувати [1].

За останні 5 років скоротилася кількість банків в Україні. Станом на 01.01.2023 в Україні діяло 67 банків. Кількість банків з іноземним капіталом збільшилася на сім установ, і на початок 2023 року становила 30 установ, з них 22 банки зі 100 % іноземним капіталом.

Станом на 1 січня 2023 року структура власності активів банківської системи України представлена так (рис. 1):